

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

Öjungs kapell ligger synligt på en kulle i skogsterräng. Foto: Niss Maria Legars, Läns museet Gävleborg, 2004.

2.1 Kyrkomiljön

Långt in i länets västra skogsbygd ligger den lilla byn Öjung. Trakten kring Öjung utgjordes tidigare av fäbodställen som med tiden fick permanent bosättning. Byn Öjung fick permanentbebyggelse först under 1700-talets slut. Vid tiden för kapellets uppförande levde byns invånare under knappa förhållanden med mager jord och småskaligt jordbruk som följd. Efter Laga skifte blev stora delar av skogen uppköpt av skogsbolagen, och under denna tid ökade inflytningen till orten. Vid Öjungs strand fanns tidigare en vattensåg, som kom att användas för kapellbygget. Övrig bebyggelse är relativt småskalig och har nybyggarkaraktär.

I samband med en pastoratsreglering år 1838 beslutades det att de avlägsna byarna i Ovanåkers nordöstra del även fortsättningsvis skulle tillhöra Ovanåkers socken. I samband med detta framkom dock en önskan om att få uppföra ett kapell med en begravningsplats i trakten av Öjung för att man skulle slippa den långa och besvärliga vägen ner till sockenkyrkan.

Kapellet ligger synligt på en kulle över byn, omgiven av naturlig skogsterräng. Fram till kapellet leder en liten grusväg. Direkt öster om kyrkan finns en äldre bod samt en yngre byggnad med TC utrymmen. År 2000-2001 anlades en parkeringsplats väster om kyrkogården.

Öjungs kapell från nordväst. Foto: Niss Maria Legars, Länsmuseet Gävleborg, 2004.

2.2 Kyrkan

Öjungs kapell uppfördes år 1844-45 efter ritningar signerade av Fredrik Blom. Byggnaden har **en stomme av timmer med rektangulär planform och är orienterad i väst-östlig riktning, med huvudingång och torn i väster**. Tornet med huv uppfördes under 1890-talet.

Arkitekturens formspråk går närmast i nyklassicistisk stil, framförallt med entrépartiet vars fiskbensdekorerade dubbeldörr flankeras av träpilastrar med bas och kapitäl. På kapitälerna vilar entablementet, som målats i vitt med årtal i svart inskription. Kyrkan är avfärgad i 1890-talets dovare färgskala. Kapellets **fasader är klädda med locklistpanel**, vars nederdel avfärgats **i grått och överdelen i beige-grått**. Den enkla trätrappan är försedd med smidesräcke. Grunden av natursten, är brädslagen och långhuset är rytmiskt indelat av pilastrar. Långsidornas vardera tre fönster har en vertikal resning och är dekorerade med relativt enkelt profilerade fönsterfoder. Tornet är försett med tre spetsbågiga ljudluckor samt öppning för urverk. Huven kröns av ett förgyllt kors med kula. Långhuset, som tidigare har varit täckt med spån **omtäcktes med pannplåt under 1950-talets renovering. Huven är täckt med falsad plåt**.

Invändigt har Öjungs kapell formen av en salkyrka med rakt koravslut. Väggarna är klädda med stående breda bräder, bemålade med en bröstning samt bröstlist i avvikande kulör. Dekorativa pilastrar delar in rummet rytmiskt. Högst upp finns en bård med gröna medaljonger, en dekoration som sannolikt tillkommit i samband med att interiören målades om under 1910-talet. Det vitmålade brädtaket är inte helt plant, utan sluttar lätt åt sidorna. På golvet ligger fernissade bräder, en ytbehandling som troligtvis tillkom under renoveringen

Interiören mot öster. Foto: Niss Maria Legars, Länsmuseet Gävleborg, 2004.

1957. Under samma renovering, som leddes av arkitekt Harald Thafelin, försågs kyrkan med innanfönster. Korets fönster mot öster dekorerades med glas i gult och blått.

Även invändigt är kapellet nyklassicistiskt till sin karaktär. Dekorerat av pilastrar, baser, rundbåge och entablement påminner altaret snarast om en klassisk triumfbåge. Altarets ansevärliga storlek ger plats åt sakristian, vars ingång är förlagd till dess norra sida. Altaret omsluts av en altarring med knäfall. Kapellets ursprungliga bänkinredning står i två kvarter och ytterligare två bänkar står i koret. På korets norra vägg finns predikstolen, utförd med klassicismens måttfullhet med slät front och dekorerad underdel.

Kapellets vapenhus eller entréparti, har väggar klädda med pärlspont. Härifrån leder en brant trappa upp till klocktornets övervåning.

2.3 Kyrkogården

Öjungs begravningsplats invigdes år 1846. Kyrkogården ligger i direkt anslutning till kapellet och avgränsas av låga häckar och ett gjutjärnsstaket med tillhörande stenståndare och grindar. Kring kyrkogården omsluter sig skogen. Gravplatsen är helt gräsklädd, förutom grusvägen fram till kapellets entré. Låga häckar markerar gravkvarteren.

Kyrkogårdens äldre del ligger söder om kyrkan i öst-västlig riktning. Låga häckar delar in gravplatsen i mindre kvarter. Gravvårdarna, både liggande och stående är relativt enkla till sin

Begravningsplatsen söder om kapellet. Foto: Niss Maria Legars, Länsmuseet Gävleborg, 2004.

karaktär. Gravvårdar av sten och kors av järn dominerar, men här finns även enstaka gravvårdar av trä.

År 2000-2001 utvidgades kyrkogården åt norr. Två stenstolpar markerar entrén till den nya begravningsplatsen. Under senare tid har rönnar planterats på kyrkogården.

2.4 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Öjung ligger i gränslandet mellan Edsbyn och Färila, varifrån bybornas väg till sockenkyrkan i Ovanåker var lång och besvärlig. Detta resulterade i att ett kapell uppfördes. Kapellet ger oss idag social- och kommunikationshistoriska perspektiv över befolkningens tidigare livsvillkor i en utpräglad skogsbygd. Att man långt ute i skogsbygden, i en liten by lät uppföra ett kapell, skvallrar även om kyrkans självklara och betydelsefulla del i människans liv under den här tiden.

Öjungs kapell ligger fritt på en höjd, omgiven av naturlig skogsvegetation. Kapellet är idag ett välbevarat byggnadshistoriskt dokument över ett enklare kapell uppfört i en skogsbygd med mindre resurser. Kapellbyggnaden har uppförts med lokala material och i måttfull storlek och i en arkitektur, som anpassats efter bygdens tillgångar och knappa invånarantal. Det enklare utförandet kan även förklaras av att kapellet sågs som ett komplement till den stora sockenkyrkan. Trots de små resurserna har man dock haft estetiska ambitioner med det tidsenliga och nyklassicistiska formspråket, även om det utförts förenklat.

Kyrkogården är, förutom en grusgång fram till kapellet, gräsbevuxen och mycket enkel till sin karaktär.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Kyrkans exteriör med locklistpanel och dekorativa snickerier, fönster och falsade plåt på huven är ett fint exempel på ett enklare kapell från 1800-talets andra hälft.
- Kyrkans interiör med ursprungliga snickerier, bänkinredning, altaruppsats, altarring och predikstol är ett arkitekturhistoriskt exempel på det nyklassicistiska formspråket i ett enkelt utförande.
- Kyrkogårdens och gravvårdarnas enkla karaktär är intimt förbundna med kapellets mer anspråkslösa arkitektur.
- Kyrkogårdens entréparti med stenstolpar och järngrind, samt det förhållandevis stora antalet järnkors från sekelskiftet ger området särskild prägel.
- Kyrkans fria läge med omgivande skogsterräng förstärker kapellets karaktär som enkelt kapell i skogsbygd.

2.5 Källor, litteratur och övriga uppgifter

En liten sågverkshistoria från Öjung, Arbråbygden, 1965:2

Bomark, Tage, Edsbyns museum, 2004

Länsmuseet Gävleborg: Ärendearkivet

Persson, Roger, tidigare anställd på Edsbyns museum, 2004

Riksantikvarieämbetet: Antikvariska-Topografiska arkivet

Riksantikvarieämbetet: Byggnadsregistret

Sandström, Bengt, *S:t Olofs och Öjungs kapell*

Sandström, Matts, Kyrkoherde, 2004

Inventeringsdatum: 2004-07-07

Inventerare: Niss Maria Legars

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Niss Maria Legars, Anna Lindgren

Rapportsammanställning: Niss Maria Legars